

הדלקת נרות חנוכה לאדם הנמצא בבידוד

הרב אברומי לוין, רס"ן - ראש מדור איתור ומיצוב

- א. הקדמה
- ב. סוגיית הגמרא
- ג. פסיקת האחרונים בסוגיה
- ד. האם בהדלקה כל הלילה ניתן להדליק בברכה
- ה. הדלקת נרות ביחידות
- ו. סיכום

א. הקדמה

בשנה האחרונה אנו נמצאים במהלכה של מגפת 'יירוס הקורונה' אשר גבתה חיי-אדם רבים. אחת מדרכי ההתמודדות למניעת התפשטות הנגיף הינה אמצעי ה'בידוד' - לבודד את הנדבקים בנגיף וכן את האנשים שיש חשש שנדבקו בו. מגיפה זו עוררה שאלות הלכתיות במגוון תחומים, אחת מהן מתייחסת לדיני הדלקת נרות חנוכה. השאלה שאדון בה במאמר זה הינה היחס לחייל הנמצא בבידוד במקום שאין בו מי שיראה את נרות החנוכה שהוא מדליק, וממילא לא ניתן לקיים במקום זה את 'פרסום הנס': האם פרסום הנס מעכב, ומפני כך לא יוכל להדליק נרות בברכה, או שאין זה מעכב וממילא יוכל להדליק בברכה. במאמר זה אציג את הסוגיה והמקורות העוסקים בכך עד לפסק הלכה למעשה בדין זה.

ב. סוגיית הגמרא

הגמרא במסכת שבת³⁸ דנה האם 'כבתה זקוק לה' או 'כבתה אין זקוק לה', כלומר האם יש חיוב לדאוג שהנרות ידלקו למשך זמן מסוים, או שהחיוב הינו להדליק את הנרות ואם הם כבו לאחר מכן אין חיוב להדליקם מחדש. הגמרא מנסה להוכיח ש'כבתה זקוק לה' מברייתא במסכת סופרים, ודוחה את ההוכחה:

"ורמינהו: מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. מאי לאו, דאי כבתה הדר מדליק לה? לא, דאי לא אדליק - מדליק. ואי נמי: לשיעורה".

"עד שתכלה רגל מן השוק, ועד כמה? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: עד דכליא ריגלא דתרמודאי".

הגמרא מביאה שני תירוצים לקושייה זו, ומהם יוצאות שתי גישות בדין זמן הדלקת נרות חנוכה:

1. הזמן שבו ניתן להדליק את הנרות הוא משקיעת החמה עד שתכלה הרגל מן השוק³⁹.

2. שיעור השמן שיש לתת בנרות הינו השיעור הנצרך על מנת שהנרות ידלקו משך זמן הדומה לזמן שמשקיעת החמה ועד שתכלה הרגל מן השוק.

הראשונים נחלקו בהבנת תירוצי הגמרא, האם התירוצים חלוקים אחד על השני או שהם תירוצים המשלימים אחד את השני.

לדעת ר"י פורת (בתוספות) תירוצי הגמרא חלוקים אחד על השני. לתירוץ הראשון אכן ניתן להדליק רק בזמן המוזכר, אמנם לתירוץ השני אין הגבלת זמן להדלקה, אלא זמנה כל הלילה. ולכן לכתחילה יש לנהוג כתירוץ הראשון, אך בדיעבד יכול מספק להסתמך על התירוץ השני ולהדליק גם לאחר שכלתה הרגל מן השוק. לא ברור מדבריו האם יברך על הדלקה זו.

שיטת ר"י (בתוספות), המאירי⁴⁰ והרא"ש⁴¹ היא שהתירוצים חלוקים אחד על השני. לתירוץ הראשון לא ניתן להדליק לאחר זמן ההדלקה, ואילו לתירוץ השני אין הגבלה על זמן ההדלקה, וההגבלה העיקרית הינה על כמות השמן שיש להקצות לנר. לפי שיטתם, לתירוץ הראשון מטרת ההדלקה בזמן הינה על מנת לפרסם את הנס לבני רשות הרבים ולכן יש להקפיד על זמן ההדלקה, אבל בימינו שהמנהג להדליק בבית שבו אין פרסום הנס לבני רשות הרבים, אין נפקא מינה לזמן ההדלקה ויכול להדליק כל הלילה. אמנם הם לא התייחסו במפורש האם ידליק בברכה, אך משמע מדבריהם שהדלקה זו הינה לכתחילה ולכן אין סיבה שלא יברך עליה.

שיטת הרשב"א היא שהתירוצים אינם חלוקים אחד על השני והלכה כשניהם. כלומר,

39 בפשט תירוץ זה, אין התייחסות לשיעור השמן שיש לתת בנרות, ולכאורה ניתן גם להבין שאין הכרח שהנרות ידלקו במשך זמן מסוים.

40 בית הבחירה למאירי (שבת כא, ב): "ומ"מ לענין מה שאמרנו שלא יצא אחר זמן זה ידי הדלקה בזמנה יראה לגדולי הדורות שלפנינו שלא נאמר אלא לאותם הזמנים שהיו מדליקים מבחוץ וצריך היכר לעוברי דרכים, אבל בזמן הזה הואיל ואין אנו צריכים אלא להיכר בני הבית ידליק מתי שירצה. וגדולי הצרפתים התירוהו אפילו עד שיעלה עמוד השחר, וכן נוהגים שם בני ישיבה להדליק אחר שעומדים מבית המדרש".

41 רא"ש (שבת פרק ב, סימן ג): "הלכך אף על פי שמתרץ תירוץ אחר ראוי להחמיר ולהדליק נר חנוכה בתחילת הלילה. ונראה דלדידן שאנו מדליקין נר חנוכה בפנים ואין היכרא אלא לבני בית אין להקפיד על זה".

התירוצים משלימים זה את זה: מצד אחד יש להקפיד על הדלקה דווקא בזמן המוזכר, ומצד שני יש להקפיד שהנר ידלוק במשך כל זמן זה.

אמנם בשונה מהראשונים לעיל, לדעתו התירוץ הראשון אינו שולל מכל וכל הדלקה לאחר הזמן, אלא כוונת תירוץ זה לומר מהו הזמן אותו תיקנו חכמים לכתחילה להדלקת הנרות. אך כדיעבד מצוות הדלקת הנרות כשרה כל הלילה, כדין כל מצווה שזמנה בלילה, שכשרה כל הלילה, ועל כן אם התאחר מעבר ל'כלתה רגל מן השוק' יקיים בהדלקתו את המצווה אך אין זו מצווה כתיקנה¹.

שיטת הריטב"א² שהתירוצים משלימים אחד את השני. התירוץ הראשון מגדיר את זמן ההדלקה למי שמדליק בחוץ, שזמנו עד דכליא ריגלא דתרמודאי - ובכל דור משתנה זמן זה לפי המציאות. אך מי שמדליק בפנים זמנו כל הלילה, שהרי יש היכר לבני הבית. אם כן, גם מי שפספס את שעת ההדלקה בחוץ יכול להדליק בפנים, לא רק בזמן הזה אלא גם בזמן הגמרא שהמנהג היה להדליק רק בחוץ. לפי דבריו נראה שהבין שיש שני סוגים של פרסום הנס: פרסום לבני רשות הרבים ופרסום לבני ביתו. אם אדם פספס את הפרסום לבני רשות הרבים, כי עבר הזמן שהרבים נמצאים ברחוב, עדיין לא נפטר מפרסום הנס לבני ביתו. וההוכחה לכך שיש פרסום לבני הבית היא מהמציאות של שעת הסכנה, שמדליקים בתוך הבית. ולא מסתבר לומר שבשעת הסכנה התבטל העניין של פרסום הנס מכל וכל, ויש כאן תקנה חדשה, אלא מסתבר יותר לומר שאנו מסתפקים במציאות זו בפרסום הנס לבני הבית, שאף לו יש משמעות.

1 חידושי הרשב"א (שבת כא, ב): "לאו למימרא דאי לא אדליק בתוך שיעור זה אינו מדליק, דהא תנן (מגילה כ, ב) כל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, אלא שלא עשה מצוה כתקנה דליכא פרסומי ניסא כולי האי, ומיהו אי לא אדליק מדליק ולא הפסיד אלא כעושה מצוה שלא כתקנה לגמרי, וכן כתב מורי הרב ז"ל בהלכותיו". ומוסיף הרשב"א על שיטת ר"י בתוס': "ופירשו בתוספות דלא אמרו עד שתכלה רגל מן השוק אלא בדורות הללו שמדליקין בחוץ, אבל עכשיו שמדליקין בבית מבפנים - כל שעה ושעה זימניה הוא, דהא איכא פרסומי ניסא לאותם העומדים בבית, ומיהו לכתחלה מצוה להקדים ולהדליק משתשקע החמה מיד דזריזין מקדימין למצוות".

עוד כתב הרשב"א על תחילת זמן הדלקת נרות חנוכה: "מסתברא דלאו עיכובא הוא לומר דקודם לכן אם רצה להדליק אינו מדליק, דהא ודאי אילו רצה להדליק מדליק סמוך לשקיעת החמה, דהא איכא פרסומי ניסא, וכענין שאמרו לקמן (כג, ב) בנר שבת דעמוד האש משלים לעמוד הענן, ולומר דבמדליק סמוך לשקיעה איכא היכר דלצורך שבת מדליקו, והכא נמי דכוותה, אלא דעיקר מצותה לחייבו להדליק אינה אלא משתשקע החמה, והראיה: הדלקת נר חנוכה בערב שבת, דעל כרחין מקדים עם חשיכה".

2 חידושי הריטב"א (שבת כא, ב): "וכתב הרב בעל התרומות ז"ל דהני מילי לדידהו שהיו מדליקין חוץ לפתח ואין היכר לבני רשות הרבים יותר, אבל אנן דמדליקין בפנים ואין היכר אלא לבני הבית, יכול להדליק כל הלילה ועד עמוד השחר. ולפי פירוש זה יש לפרש דה"ק דאי לא אדליק מדליק בחוץ עד ההיא שעתא, אבל בתר הכין אינו מדליק אלא בפנים, דלדידהו נמי ודאי משום דלא מצי למעבד היכירא לרשות הרבים לא נפטר מלעשות היכירא לו ולבני ביתו, דהא לקמן אמרינן דבשעת הסכנה מדליקה על [שולחנו ודין]".

דעת הרמב"ם³, והרי"ף⁴ שאין מחלוקת בין תירוצי הגמרא, והתירוצים משלימים אחד את השני. זמן ההדלקה הינו כפשט הגמרא בין שקיעה עד כלות רגל מן השוק, שהוא כחצי שעה אחרי השקיעה. מאידך, גם כמות השמן שבנר צריכה להיות כמשך זמן זה.

הראב"ה⁵ סובר ששני התירוצים חלוקים, ומכיון שנר חנוכה הינו מדרבנן הולכים לקולא בשניהם: ניתן להדליק כל הלילה בברכה, מצד שני, גם אם יש לו נר כמות שמן שאינה יכולה לדלוך במשך כל שיעור זמן ההדלקה אין קפידא על כך ויכול להדליק בברכה. הראב"ה בתשובותיו מחדד שגם לתירוץ הראשון זמן ההדלקה הינו לכתחילה לקיים מצווה בזמנה, אך בדיעבד אם ידליק לאחר מכן יש לו שכר מצוה אך לא שכר מצוה בזמנה. ובזמננו שמדליקים בפנים יכול להדליק לכתחילה כל הלילה. הראב"ה מציין במפורש שהדלקה זו מתקיימת בברכה.

3 רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה (פרק ד הלכה ה): "אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה, לא מאחרין ולא מקדימין. שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה? כמו חצי שעה או יתר. עבר זמן זה אינו מדליק, וצריך ליתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק, הדליקה וכבתה אינו זקוק להדליקה פעם אחרת, נשארה דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק אם רצה לכבותה או לסלקה עושה".

4 על פי הבנת המגיד משנה על הרמב"ם שם.

5 ראב"ה חלק ג - הלכות חנוכה סימן תתמג: "והא דתניא מצותה משתשקע החמה ועד שתכלה רגל מן השוק לא דאי כבתה הדר מדליק לה, אלא דאי לא מדליק מצי מדליק, אי נמי לשיעורא. ובשם רבינו תם ראיתי דבהני תרווייהו אזלינן לקולא, בשיעורא ובדלא אדליק, דבשל סופרים הלך אחר המקיל. ופירשתי זה בתשובות".

ראב"ה תשובות וביאורי סוגיות סימן תתקעב: "ונראה בעיני דאנן דעבדינן נרות קטנים דליכא שיעורא, סמכינן אשינוייא קמא, דבשל סופרים הלך אחר המיקל. וגם נ"ל דאפילו לאחר שתכלה רגל מן השוק מיחייב להדליק, ובלבד ששכח ולא ביטל במזיד, כמו שנוכיח לפנים, וגם חייב לברך. והאי דקאמר דאי לא אדליק מצי מדליק, פירוש מצי מדליק לשם מצווה בזמנה. ואל יאמר כיון שעבר הזמן מה לי למהר עדיין יש שהות כל הלילה להדליק שלא בזמנה, אלא עד שתכלה רגל מן השוק שכר הדלקה בזמנה יהבי ליה ומכאן ואילך שכר מצוה בעלמא יהבי... וכ"ש לדידן דאנו מדליקין בתוך הבית מבפנים ולא מבחוץ כמו שהיו רגילין בימי חכמים כדאיתא בפרק במה מדליקין, דלדידן הוי כמו בשעת הסכנה דמדליקין על שולחנו ודיו, ומיהו עבדינן על הפתח מבפנים מאי דמצינן, ואין כאן לעוברים בשוק פרסומי ניסא, דנראה לן דלא שייך לן למימר עד שתכלה רגל מן השוק דלבני בית' הרואים כל הלילה שווה להדלקה".

ג. פסיקת האחרונים בסוגיה

דעת סיעת הפוסקים ובראשם הטור⁶, ב"ח⁷, רמ"א⁸ ופר"ח⁹ שלכתחילה יש להדליק בשקיעת החמה ועד שתכלה רגל מן השוק כעיקר המצווה. אך זמנה כל הלילה (כדעת הרשב"א). אמנם, בזמננו ניתן להדליק כל הלילה ואין צריך להקפיד דווקא על דינא דגמרא. אלא שבספר התרומה סייג שהמדליק בשעה מאוחרת ידליק בעוד בני הבית ערים משום פרסום הנס¹⁰.

השו"ע ציטט את לשון הרמב"ם¹¹, אך מאידך כתב שבדיעבד יכול להדליק כל הלילה¹².

ד. האם בהדלקה כל הלילה ניתן להדליק בברכה

נחלקו הראשונים לגבי ההדלקה שמדליק אחרי שכלתה הרגל מן השוק, האם יברך עליה או לא. לעיל הובאו שיטות הראשונים הסוברים שניתן להדליק לאחר שכלתה הרגל מן השוק מצד הספק. לפי שיטות אלו מסתבר לומר שלא מברכים על הדלקה זו מדין ספק ברכות להקל. אך מאידך ראינו את שיטת הראב"ה האומר במפורש שמברכים על הדלקה זו.

האחרונים דנו בשאלה זו. המהרש"ל¹³ כותב שעד חצות לילה יכול להדליק בברכה, אך מכאן ואילך אינו רשאי לברך. המהרש"ל לא כותב מה טעם חילוקו. המג"א הביין בדעת

6 טור או"ח הלכות חנוכה סימן תרעב.

7 ב"ח או"ח סימן תרעב. הב"ח מסביר את סברת התוס': "מיהו בשאר מפרשים נראה שמפרשים גם כן כן ללשון ראשון ואף על פי כן כתבו שיכול להדליק כל הלילה, לפי שתופסים דהני לישני פליגי ובשל סופרים הלך אחר המיקל, וכ"כ ראב"ה (הל' חנוכה סי' תתמג) שמצא בשם רבינו תם דבהני תרווייהו אזלינן לקולא בשיעורא ובדלא אדליק, וזה דעת רוב הפוסקים שיכול להדליק כל הלילה וכמו שכתב רבינו והכי נהוג".

8 דרכי משה הקצר או"ח סימן תרעב אות ד: "כבר כתבתי לעיל (סימן תרעא אות ט) דבזמן הזה אין לחוש, וכן נהגו שלא לדקדק בשקיעת החמה, וכן כתבו במנהגים (ר"א טירנא מנהג חנוכה עמוד קמד). מיהו כתבו דטוב להדליק קודם אכילה ובעוד שבני הבית נעורים עכ"ל. אמנם מהרי"ל (הלכות חנוכה אות א) כתב שהיה נוהג להדליק מיד אחר שקיעת החמה". רמ"א סימן תרעב סעיף ב: "ו"א שבזמן הזה שמדליקין בפנים א"צ לזוהר ולהדליק קודם שתכלה רגל מן השוק, ומ"מ טוב לזוהר גם בזמן הזה".

9 פרי חדש או"ח סימן תרעב, ב: "ומה שכתב [הגה] [יש אומרים שבזמן הזה וכו'] אין צריך לזוהר ולהדליק [קודם שיכלה רגל] וכו'. כן עיקר".

10 וסייג במג"א סימן תרעב ס"ק ב: "וידליק כשהוא לילה, ובני ביתו מקובצים יחד", וכן כתב במשנ"ב שם. שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעב, א: "אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה, אלא עם סוף שקיעתה, לא מאחרים ולא מקדימים". ובסעיף ב כתב: "שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה".

12 הב"י הביין שגם הרמב"ם סבור שניתן להדליק כל הלילה למי שלא הדליק בזמן, כנ"ל.

13 שו"ת מהרש"ל סימן פה: "ואם איחר הזמן אף שעשה המצוה שלא כתיקונה מ"מ זמנו עד חצי הלילה, שעדיין הוא פרסום הנס, אבל לאחר חצות עבר זמנו".

ההגהות מיימוניות¹⁴, שניתן להדליק בברכה כל הלילה, עד עלות השחר ובלבד שבני הבית יהיו ערים, וכך הוא פסק לדינא והבין כך גם בדעת השו"ע¹⁵. וכן פסק גם המשנ"ב¹⁶, והוסיף שאם בני הבית ישנים נכון להערים לצורך קיום המצווה.

לדעת החמד משה¹⁷ לכתחילה עדיף להדליק בנוכחות בני הבית, אך בדיעבד יכול להדליק בברכה גם בלעדיהם. וכתב על דבריו בשער הציון: "וספק ברכות להקל. ומכל מקום מי שרוצה לנהוג כוותיה אין מוחין בידו".

הפר"ח¹⁸ פסק שיכול להדליק כל הלילה בברכה, ולא הזכיר את התנאי שבני הבית יהיו ערים.

14 הגהות מיימוניות הלכות מגילה וחנוכה פ"ד: "אמנם כיון שאין אנו מדליקין אלא בבתים מבפנים ואין כאן פרסום נס כ"א לבני הבית, א"כ כל זמן שאין בני הבית ישנים צריך פרסום נס אפילו עד עמוד השחר ע"כ". יש להעיר שבדבריו לא נכתב במפורש שניתן להדליק בברכה.

15 אור"ח סימן תרעב ס"ק ו': "בב"כ כתוב דהוי ספיקא דדינא, ואם כן משמע שאין לברך, אבל מדסתם בשולחן ערוך משמע דעתו שייברך. ורש"ל כתב דוקא עד חצות, וא"כ אחר חצות אין לברך. ובהג"מ כתב כל זמן שבני הבית נעורים אפי' עד עמוד השחר עכ"ל. וכן נ"ל להורות. אבל אם ישנים אין לברך עליהם".

16 משנ"ב סימן תרעב ס"ק יא: "כל הלילה - עד עמוד השחר ובברכה, והיינו דוקא אם בני הבית נעורים, אבל אם ישנים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה, דכמו דלדידהו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הנס ה"נ לדידן. ואם בא לביתו קודם עה"ש ומצא בב"ב ישנים מן הנכון שיקיצם כדי שיוכל להדליק בברכה". ונראה שמקור דברי המשנ"ב הינם בהגהות רבינו פרץ על הסמ"ק. סמ"ק מצוה רפ: "והני מילי לקדמונים שהיו מדליקין ברשות הרבים וליכא פרסומי לאחר שכלה רגל מן השוק, אבל לדידן (וכן הוא בתוספ' שם) דמדליקין בפנים ליכא פרסום אלא לבני הבית יכול להדליק כל הלילה עד עמוד השחר". ובהגהות רבינו פרץ העיר שם (הגהה א): "ונכון להדליק בעוד שכל בני הבית נייעורין".

17 שער הציון סימן תרעב ס"ק יז: "ובספר חמד משה האריך בזה, ודעתו דאם שכח או נאנס ולא הדליק עד שישנו כולם יקיץ ב' או ג' מהם וידליק, ואם אי אפשר להקיצם, מכל מקום ידליק ויברך, דלפי דברי המגן אברהם אם יהיה אדם במקום שאין איש אף מאנשי הבית שם ידליק בלא ברכה, ולא ראינו זה בפוסקים, ואדרבה השלטי גבורים כתב בשם ריא"ז דאף אם הוא בין הנכרים לבדו צריך להדליק, ומשמע מדכתב כן בפשיטות, שידליק בברכה, אלא ודאי דאם יכול לפרסם ההדלקה בפני רבים יותר עדיף, אבל אי ליכא אנשים, בשביל זה לא יבטל המצוה, כן נראה לי וכן נוהגין העולם, עד כאן לשונו. וספק ברכות להקל. ומכל מקום מי שרוצה לנהוג כוותיה אין מוחין בידו".

18 פרי חדש אור"ח סימן תרע"ב, ב: "ומיהו אי בעי לברוכי או לא הואי פלוגתא, שהתוספות (שבת כא, ב ד"ה דאי) כתבו בשם הר"י פורת, דכיון דאיכא תרי שינויי (בגמרא שם), לשינויא דאי לא אדליק מדליק, משמע, דדוקא עד שתכלה רגל מן השוק, ומשם ואילך עבר הזמן. ולשינויא בתרא, הוי לשיעור השמן, וכיון דברייתא לא מייירי בזמן ההדלקה, א"כ מסתמא הוא כל הלילה, שכל דבר שזמנו בלילה כשר כל הלילה כדתנן בפרק שני דמגילה (כ, ב), ידליק מספק, וכן משמע מדברי הרא"ש (שבת פרק ב סימן ג). ומשמע ודאי, דלענין ברכה כיון דהוי ספיקא, ספק ברכות להקל. אבל בעיקר ההדלקה ראויה להדליק אף על גב דספיקא דרבנן להקל, משום פרסומי ניסא... אבל המגיד משנה (חנוכה ד, ה) כתב בשם קצת מן המפרשים, דאפילו לשינוי דאי לא אדליק מדליק, (מדליק) כל הלילה, אלא שלא עשה מצוה כתקנה, וזו היא דעת הטור. והתוספות (שבת שם) כתבו, דלדידן אין צריך לדקדק בזמן שנתנו חכמים שיעור, שלא נתוהו אלא להם שהיו מדליקין מבחוץ, ולאחר זה הזמן אין עוברים ושבים. אבל לדידן שהיכר הוא לבני הבית, ליכא קפיידא. וכפי זה יש לו להדליק בברכה עד שיעלה עמוד השחר, והכי נקטינן".

ה. הדלקת נרות ביחידות

על פי דברי האחרונים שראינו יש לדון: מה הדין באדם שנמצא ללא בני משפחה בהדלקת נר חנוכה? האם יוכל להדליק בברכה גם לשיטת המחמירים המצריכים נוכחות בני הבית בהדלקה? האם יש הבדל בין הדלקה בזמן ההדלקה בשעת לילה מאוחרת יותר?

גישת הרב אשר וייס¹⁹ היא שכאשר מדליק בזמן שעוד לא כלתה הרגל מן השוק יכול לברך על הדלקתו גם ללא נוכחות בני המשפחה. הרב וייס נוטה לומר שהמג"א שהצריך פרסום הנס לבני המשפחה בשביל הברכה התייחס רק להדלקה בשעה מאוחרת, אך כשמדליק בזמן יכול לברך אפילו שמדליק בגפו²⁰. הרב וייס עצמו סובר שמעיקר הדין היה ראוי לפסוק

19 מנחת אשר 'מגפת הקורונה' סימן קז. התשובה נכתבה בתאריך כ' כסלו תשפ"א להרה"ג ר' יאיר אדלר שליט"א רב קהילת שואבי מים, טורונטו קנדה.

"שאלת הרב:

בדבר אלמן שחי בביתו לבדו, ובשנים כתיקונם ילדיו באים להשתתף בהדלקת נ"ח בביתו, אך השנה בגלל מחלת הקורונה לא יבואו וגם אין לו חלון הסמוך לרה"ר, ונמצא שמלבדו לא יראה איש את נרותיו, האם יכול להתחבר לזום וילדיו או מקצת ממכריו וחבריו יראוהו, ויקיים בכך פרסומי ניסא כדי שיוכל להדליק בברכה...

ונלענ"ד דרך במדליק לאחר זמן ההדלקה לא ידליק אם בני ביתו ישנים, אבל המדליק בעיקר זמן ההדלקה אף לשיטת המג"א יברך, דביאור הגמ' דלדידן שמדליקין בפנים ועושים פרסמ"ג לבני הבית, אין זמן ההדלקה תלוי ברגלי דתרמודאי... אבל מי שמדליק בעיקר זמנו יכול לברך אף בינו לבין עצמו, ולא גרע הוא מאחרים וגם לעצמו עושה פרסמ"ג.

אך באמת מסתבר כשיטת החמד משה שהביא בשעה"צ (ס"ק יז) דיכול להדליק בברכה עד עלות השחר אף כשהוא לבדו, וכשם שעושה פרסמ"ג לבני ביתו כך גם לעצמו, ומה סברא יש לומר דצריך לפרסם את הנס דוקא לזולתו, הלא אף מקרא מגילה הוי משום פרסומי ניסא, והלא פשוט כביעתא בכותחא שחייב...

וע"כ נראה פשוט דאף דברי המג"א אינם אמורים אלא במי שחוזר לביתו לאחר זמן ההדלקה ואין איש מלבדו, אבל המדליק בעיקר זמנו פשוט שמברך אף כאשר הוא יושב בדד בגפו... ומשום כל זה, אי בדידי תלי' נראה דיש לברך אף בינו ובין עצמו, ובפרט כאשר הוא מדליק בעיקר זמן ההדלקה, אך מסתפינא לפסוק כחמד משה ושלא כדברי המג"א, הח"א והמשנ"ב, אך אם אחרים יראו את ההדלקה באמצעים טכנולוגיים אף זה חזי' לאצטרופי כדי להדליק בברכה".

20 הרב אשר וייס מוכיח מפסק השו"ע בסימן תרעז, ג, שכתב: "יש אומרים שאע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו, אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות. הגה: כי חייב לראות הנרות (מרדכי), וכן נוהגין" ומשמע שבמקום שאין יהודים כלל - וממילא אין למי לפרסם את הנס - אעפ"כ מדליק בברכה. אולם בסימן תרעז, ג כתב השו"ע שמי שמדליקים עליו בביתו אין צריך לברך על הראיה. וקשה על מה שכתב בסימן תרעז. ותירצו המג"א והגר"א, שמדובר שידליק בברכה רק כאשר לא כיון לצאת ידי חובה בהדלקת בני ביתו. מדברים אלו משמע שאדם שנמצא ללא יהודים בסביבתו יכול לברך על הדלקת נרות חנוכה. ומכאן יש ללמוד שהדלקת הנרות לא תלויה בנוכחים ליד המדליק בשעת ההדלקה. ומכאן מוכיח הרב וייס שגם המג"א מסכים לזה, וכל דבריו הם במדליק בשעה מאוחרת לאחר זמן ההדלקה.

כחמד משה, אך כיון שהרבה מהאחרונים הביאו את המגן אברהם וסמכו עליו, הוא ירא מלהכריע כשיטתו. לכן כתב שראוי במקרה זה לפרסם את הנס על ידי אמצעים טכנולוגיים, כמו הדלקת נרות בשידור חי בנוכחות צופים אחרים, וכך ודאי יוכל לברך²¹.

האגרות משה כתב שמעיקר הדין מצוות הדלקה נר חנוכה בברכה מוטלת אף על אדם יחידי שאין במקומו מי שיראה את נרותיו. וכמו שנפסק שקריאת המגילה בפורים מוטלת אף על היחיד הנמצא לבדו. ולכן יכול להדליק בברכה בשעת ההדלקה אף ללא נוכחות אחרים. ולדינא שנפסק כשיטת התוס' והרמ"א שבזמן הזה יכול להדליק כל הלילה יכול להדליק אף בשעת לילה מאוחרת כשהוא לבדו בברכה, ולא כמו שפסק המג"א²².

בספר חזון עובדיה²³ כתב שלכתחילה ראוי להדליק בנוכחות בני ביתו, כשיטת המג"א. אך במקום שלא יכול להעירם או שאין בני בית במקום בו מדליק – יכול להדליק בברכה²⁴.

דעת הלהורות נתן²⁵ היא שבמקום שאין לאדם בני בית שיכול לפרסם על ידם את הנס – יכול להדליק לכתחילה בברכה. ודין זה כדין הנמצא בעיירה של גויים שאין לו עבור מי לפרסם את הנס, ששם פסק השו"ע²⁶ בשם המרדכי שמדליק בברכה לכולי עלמא אם אין מי שמדליק

21 למרות שמתשובתו הכתובה בנושא זה ניתן להבין שהאמצעים הטכנולוגיים מעכבים, העיד הרב אורי שוורץ ששמע בע"פ מהרב אשר וייס (בשיעור שהעביר על נושא זה בשנת תשפ"א), שאמצעים אלו הינם לכתחילה, אך לא מעכבים.

22 שו"ת אגרות משה או"ח חלק ד סימן קה. האג"מ למד שפרסום הנס אינו מעכב את קיום המצווה, כפי שחיוב על היחיד לקרוא מגילה (שיש בה דין פרסום הנס – אי"ל) אף ללא מניין, אלא צריך לומר שפרסום הנס הוא עוד דין ומצווה בהדלקת הנרות, אך לא מעכב את עיקר קיום המצווה. ולמעשה פסק האג"מ לדינא כחמד משה ודלא כדברי המג"א. גם לשיטת הרמב"ם וסיעתו שמצוות ההדלקה היא רק בתחילת הלילה, אין זה משום שפרסום הנס מעכב, אלא משום שחכמים קבעו זאת בתחילת הלילה משום שאז יש פרסום הנס, וכן משום זריזין מקדימים. ואף שמעיקר הדין היה אפשר להדליק כל הלילה יש כח בידי חכמים להגביל מצוות, וכפי שהם עושים במצוות דאורייתא. אך זה אינו מפני שפרסום הנס מעכב את עיקר קיום המצווה. חזו"ע, חנוכה, פרק א, סעיף ב.

24 ומה שכתב בשער הציון שלכתחילה לא יברך משום ספק ברכות להקל – פוסק החזו"ע שניתן לברך מכיוון שהביא החמד משה שמנהג העולם לברך, אין אומרים סב"ל במקום מנהג.

25 שו"ת להורות נתן ח"י סי' נו.

26 שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה תרעז, ג: "יש אומרים שאע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו, אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות. הגה: כי חייב לראות הנרות (מרדכי), וכן נוהגין; ואפי' אם הוא אצל יהודים ורואה הנרות, אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו, מדליק ומברך עליהם, וכן נוהגין (ת"ה ומהרי"ל בתשובת מהרי"ל סי' קמה)".

בית יוסף אורח חיים, תרעז: "מצאתי כתוב בשם מהר"י אבוהב ז"ל בלשון הזה: כתוב בארחות חיים (שם אות יג) שמי שהלך לכפר שאין בו ישראל ולן שם לביל חנוכה אף על פי שאין לו בית מיוחד שמענו שה"ר משולם היה נוהג להדליק ולברך זכר לנס ע"כ. עוד לשם (אות יח) מי שבא בספינה או שהוא בבית גויים מדליק בברכות ומניחה על שולחנו. ולא דמי לאכסנאי דאמרינן דאי מדליקין עליה בגו ביתיה לא בעי לאשתתופי, דשאני התם שיש פרסום הנס בהדלקת אושפיו עכ"ל. וכן כתב המרדכי (סי' רסז)".

עליו. אם כן גם כאן לא גרע מדין זה. ולדבריו גם המג"א מודה בזה, וכל מה שחלק המג"א הוא רק במקום בו יש בני בית שאז מכיוון שיש לו למי לפרסם את הנס הרי הוא מחוייב להדליק בנוכחותם.

1. סיכום

אדם המצוי בבידוד או במציאות אחרת בה אין בני אדם אחרים בסביבתו לכתחילה ידליק את נרות החנוכה מיד בתחילת הלילה, שבשעה זו יכול לברך אף שאין נוכחים נוספים בשעת הדלקתו. לעומת זאת, כשמדליק בשעה מאוחרת יש להחמיר לכתחילה כשיטת המג"א ולדאוג שיהיו נוכחים בהדלקתו חלק מבני הבית. אך במקום שבו הדבר בלתי אפשרי יכול לסמוך על שיטות האחרונים שהובאו במאמר זה ולהדליק את נרות החנוכה בברכה ורצוי שבהדלקתו זו יפרסם את הנס על ידי אמצעים טכנולוגיים.